

Jelige: „mémek kéme”

Karikatúraszserűség és képregényes alakítottság a mémekben

Dolgozatomban a politikai kommunikáció egy olyan területével foglalkozom, ami talán nevezhető periférikusnak is. Ez a kommunikáció a politikai rendszer felől indul, majd a médián át eljutva az állampolgárok/választópolgárok közönségéhez utóbbiból valamilyen reflexiót vált ki. Ezen reflexió számos lehetséges megnyilvánulási formája közül én az interneten megjelenő, a humor műfajait gazdagon képviselő vizuális anyagokat szeretném vizsgálni. Ide tartoznak a közönség által javarészt mémeknek nevezett alkotások, valamint minden, valamilyen digitális technikával megváltoztatott fénykép, illetve létrehozott grafika.

Egyrészt véleményem szerint ezekben a javarészt képekben, ritkább esetben rövidebb animációkban a karikatúra műfajának és hagyományának egyfajta módosult változata él tovább. Másrészt azt kívánom kutatni, vajon az a jelenség, ami magában foglalja megjelenésüket, terjedésüket és utóéletüket vajon bír-e a látszólagosnál nagyobb komplexitással, jelentéssel? A kérdés megválaszolását segítő dolgozatom második felében egy olyan esetet szeretnék részletesebben bemutatni illetve elemezni, amelyben egy konkrét politikai esemény alakulását fogják közre ezen vizuális reflexiók. Ezáltal megérthetjük a jelenséget magát, valamint feltárhatjuk legfontosabb attribútumait.

1. Politikai kommunikáció

1.1 A politikai kommunikáció szerkezete és sajátosságai

A politikai kommunikációval Gianpietro Mazzoleni foglalkozik részletesen *Politikai kommunikáció*¹ című könyvében. Definíciója szerint (ahogy már bevezetőmben utaltam rá) ez a művelet háromszereplős: „A politikai kommunikáció a politikai rendszer, a média rendszere és az állampolgár-választópolgár által létrehozott közérdekű és politikai tartalmaknak a cseréje és konfrontációja.”² Ez a három szereplő nincsen egyensúlyban: az állampolgár közönsége csak maradványszerepet tölt be, szerepük a kommunikációban csak a befogadásra korlátozódik, állítja Mazzoleni. Esetünkben azonban ez a csoport mint közlő lesz lényeges, hiszen az említett vizuális anyagok valamilyen közölni kívánt gondolat, illetve vélemény kifejeződései. Igaz, jelen esetben az kérdés, hogy a közölt információ eljut-e a politikai kommunikáció többi szereplőjéhez, vagy megmarad az állampolgárok között.

A Mazzoleni-féle kommunikációs struktúrában alapvetően minden szereplő kommunikál mindenkivel, ugyanakkor hatással is vannak egymásra. Nagyon fontos a

¹ Mazzoleni, Gianpietro: *Politikai kommunikáció*. Budapest: Osiris Kiadó, 2002.

² Mazzoleni, Gianpietro: *Politikai kommunikáció*. Budapest: Osiris Kiadó, 2002, 28.

médiának a politikai rendszer működésére kifejtett hatása. Bizonyos változások ugyanis, mint majd később látni fogjuk, alapfeltételei a jelen dolgozatban vizsgált jelenség megléte szempontjából.

Mazzoleni szerint a politika már mediatiszálódott, ami egyrészt azt jelenti, hogy a média nélkülözhetetlen a politika számára, hiszen „biztosítja a politikai rendszer számára a működéséhez a tömegdemokrácia korában szükséges teret, eszközt és csatornákat.”³ Hatása pedig három jelenség köré írható le: a napirendre gyakorolt hatás, a spektakularizáció, illetve a fragmentálódás. Az első, azaz a médiának a politikai napirend meghatározására vonatkozó hatása lényegében azt jelenti, hogy a média képes irányítani, hogy a politika képviselői mely témákra fordítsanak nagyobb figyelmet. Ez országoként eltérő mértékű lehet. A spektakularizáció fogalmával illetett hatás leginkább az elektronikus sajtó megjelenésével bontakozott ki, azon belül is a televízióhoz köthető. „Mivel a televízió állandó látványossággá változtatja a politikai tevékenységet, az elvesztette szakralitását, és arra kényszerült, hogy kommunikációjának hagyományos formáit az új kánonokhoz és az új helyzethez igazítsa.”⁴ A politikai megnyilvánulásokban súlyozottabb szerepet kap a teatralitás, a látvány. Ehhez a fogalomhoz kapcsolódik még a perszonalizáció jelensége is, miszerint fontosabbá válik az, hogy ki és hogyan tesz valamit, annál, hogy mit is tesz. A következő médiahatás a politikai diskurzus fragmentálódására vezető hatás. Ez azt jelenti, hogy háttérbe szorulnak a hosszabb beszédek, szakmai fejtegetések, és helyettük a rövid megnyilvánulások kerülnek előtérbe. „Ez az a következmény, amelyet az angolszász kutatás *sound bites*nek hív: az ilyen vagy olyan politikai célt szolgáló frappáns megfogalmazásokról, a televíziós hírek sürgető ritmusába tökéletesen beilleszkedő rövid idézetekről van szó.”⁵

A fentebb taglalt médiahatásokról elmondható, hogy – különösen az internet sajátosságaival kiegészülve – olyan körülményeket teremtenek, amelyből sokkal könnyebb a közönség számára kiragadni az érdekes információt. Egy-egy rendhagyó vagy nemtetszést kiváltó megnyilvánulás nagyobb valószínűséggel „válik láthatóvá” a média által, és a verbális megnyilvánulások töredezettségével, megrövidülésével is nagyobb az esélye, hogy megjegyzik majd teljesen más kontextusban hívják elő az elhangzottakat.

³ Mazzoleni, Gianpietro: *Politikai kommunikáció*. Budapest: Osiris Kiadó, 2002, 82.

⁴ Mazzoleni, Gianpietro: *Politikai kommunikáció*. Budapest: Osiris Kiadó, 2002, 86.

⁵ Mazzoleni, Gianpietro: *Politikai kommunikáció*. Budapest: Osiris Kiadó, 2002, 88-89.

1.2 Politikai kommunikáció és internet

Bár Mazzoleni könyvében ír az elektronikus média fontos szerepéről, az új média, az internet kívül esik a taglaltak hatáskörén. Meglehet ennek nyilvánvaló okai vannak, miszerint a könyv keletkezésének idején az internethasználat még kibontakozóban volt, közel sem volt annyira elterjedt, mint manapság, illetve szerepe, jelentősége, hatásai még csak sejthetőek voltak.

Az elektronikus média megjelenése és nyilvánosságra gyakorolt hatása azonban már akkor is vitatottak téma volt. Egyesek szerint növelte a tájékozódási lehetőségeket és elősegítette a nyilvánosság kiszélesedését, míg mások épp az ellenkezője mellett érvelnek. Maga Mazzoleni például az utóbbiak táborába tartozik. Jelen írásomban nem célom sem ezen elméletek bemutatása, sem továbbiak alkotása, ám fontosnak tartom az internet adta új lehetőségek bemutatását, az internet politikai kommunikációban betöltött legalább funkcionális szerepének lényegesebb jellemzőinek bemutatását.

A legtöbb sajtóorgánus már kialakított egy olyan online felületet, ahol a közönség információhoz tud jutni. A politikai hírek, események, az ezekkel kapcsolatos tájékozódás tehát már megvalósítható az interneten keresztül is. Sőt, bár a nyomtatott és az internetes sajtó viszonya is eléggé vitatott, tény, hogy az online hírportálok nagyon gyorsan frissülnek, mivel a lapzártá fogalma mint olyan nem létezik. Ez, mint látni fogjuk, esetünkben különösen fontos tényező lesz. Ide tartozik még, hogy a legtöbb online cikk mellett találhatunk valamiféle vizuális anyagot, a sajtófotó is digitalizálódott. A közönség tehát nem csak a hírekhez tud hozzáférni, hanem a képekhez is, amiket letölthet, sokszorozíthat, sőt, ami esetünkben különösen fontos lesz, módosíthatja is a képeket különféle grafikai programok segítségével.

A hagyományos média internetre való „átköltözése” mellett megjelentek még olyan weboldalak is, amik egészen speciális, csak az internetre jellemző lehetőségeket rejtenek magukban. Jellemzően ilyen a közösségi média, amely fogalom olyan weblapok összességét takarja, ahol az internet közönségének lehetősége nyílik a netes tartalmat szerkeszteni, illetve létrehozni. Valamint, ahogy már a megnevezésből is következik, fontos jellemzője a virtuális közösségépítés, azaz ismeretségi hálók kiépítése, interakciók lebonyolítása. A közösségi média természetét kiismerni nem egyszerű. Manapság talán az egyik legfelkapottabb téma, hogyan fordítsuk akár személy, akár vállalkozás, akár intézmény szintjén hasznunkra a közösségi média által megadatott lehetőségeket.

Balogh Csaba Médiakutatóban megjelent írásában⁶ foglalkozik a magyar politikusok közösségiweb-használatával.

„A „lájkolás” (tetszikelés) kifejezés beépült a magyar társadalom szókincsébe, és ahogy egyre természetesebbé válik a közösségi web használata, úgy jelenik meg ezen a szintén is az ebből a szempontból leginkább választópolgárként meghatározható magánszemélyek és a politikai erők közeledése. Bár az utóbbi szereplők üzeneteinek eljuttatásához a közösségi weben leginkább személyre szabható módon a magánszemélyek hozzájárulása is kell, természetesen a politika szereplőinek is sokat kell tenniük azért, hogy a választópolgárok felfigyeljenek rájuk, netán mindennapi online aktivitásuk követőjévé váljanak.”⁷

Balogh cikke alapján elmondható, magyar politikusok körében leginkább a blogolás és a Facebook használata a legelterjedtebb. Először Gyurcsány Ferenc indított blogot 2006-ban, majd két év múlva követte az akkor ellenzéki Orbán Viktor. Azóta számtalan politikus jelenik meg valamilyen online platformon vagy közösségi oldalon. A Facebook-on alapvetően jelen lehet maga a politikai képviselő, a politikai párt, illetve létrejöhetnek rajongói oldalak is, bár utóbbi esetben a politikai fél mint olyan nem számít kommunikátornak. A Facebook kifejezést nyilvános politikai beszédben először Orbán Viktor említette 2010 februárjában. Fontos adatnak számít még, hogy egy nem hivatalos, 2011. április 14-ei felmérés szerint „az összes magyarországi felhasználó 81,3 százaléka tartozik a politikai szempontból érdekes, választójoggal rendelkező, 18+ éves korcsoportba.”⁸

Balogh kutatása leginkább kvantitatív eredményeket tartalmaz, és írása végén maga is felvet számtalan, a használat minőségével és jellegével kapcsolatos kutatásra ajánlott kérdést. Mégis, a fentiek alapján elmondható, hogy az internet megléte semmiképp sem hanyagolható el, illetve bizonyos mértékig meghatározó a politikai jelenlét is.

⁶ Balogh Csaba: A politika közösségiweb-használata Magyarországon. Médiakutató, 2011. nyár (http://www.mediakutato.hu/cikk/2011_02_nyar/03_politika_kozossegiweb/01.html?q=social+media#social+media) (utolsó letöltés ideje: 2012. december 21.)

⁷ Balogh Csaba: A politika közösségiweb-használata Magyarországon. Médiakutató, 2011. nyár (http://www.mediakutato.hu/cikk/2011_02_nyar/03_politika_kozossegiweb/01.html?q=social+media#social+media) (utolsó letöltés ideje: 2012. december 21.)

⁸ Balogh Csaba: A politika közösségiweb-használata Magyarországon. Médiakutató, 2011. nyár (http://www.mediakutato.hu/cikk/2011_02_nyar/03_politika_kozossegiweb/01.html?q=social+media#social+media) (utolsó letöltés ideje: 2012. december 21.)

2. Az internet és sajátosságai

Az internet megléte manapság természetesnek számít, és bár folyamatosan jelennek meg új funkciói és szolgáltatásai, megjelenése óta már világosan láthatóvá váltak bizonyos sajátosságai, kifejtett hatásai. Mechanizmusának kibontakozása óta hatásának számos aspektusa került már górcső alá. Jelen fejezet részben leginkább a felhasználói tartalmakkal és a felhasználókkal kapcsolatos változásokat szeretném megvizsgálni.

A politikai kommunikáció és internet kapcsolatát vizsgáló fejezet részben már említettem a közösségi média meglétét és manapság betöltött, egyre növekvő szerepét. A közösségi web lényege egyrészt az, hogy a felhasználó nem csak a tartalom befogadója, hanem aktív szerkesztője, megalkotója is lehet, valamint közösségi hálózatok kiépítésére is lehetőség nyílik. Az adott információ tehát megosztható és terjeszthető is a kialakult virtuális csoportokon belül vagy akár azokon túl is.

Az internetes tartalmak terjedésével kapcsolatban megjelent egy speciális kifejezés, a mém fogalma. A „mém” szót először Richard Dawkins alkotta meg eredeti kiadásban 1976-ban megjelent *Az őnző gén*⁹ című könyvének utolsó fejezetében, amelyben a biológiától elszakadva a kulturális tartalmak terjedésére kezdte el alkalmazni. Szerinte a kulturális átadás analóg a genetikai átadással, így a mém lényegében a kulturális gén. „A mém lehet egy dallam, egy gondolat, egy jelszó, ruhadivat, edények készítésének vagy boltívek építésének módja. [...] a mémek úgy terjednek a memkészletben, hogy agyból agyba költöznek egy olyan folyamat révén, melyet tág értelemben utánzásnak nevezhetünk.”¹⁰ A ön-reprodukción kívül fontos jellemzőjük még, hogy hajlamosak a mutációra is, tehát terjedésük során kisebb-nagyobb változásokon mehetnek át.

Hasonlóképp, ahogy az internetes tartalmak a kulturális tartalmak egy részhalmazát képezik, az internetes mém is a mémek egy csoportjára vonatkozik. Az interneten terjedve embertől emberig vagy közösségtől közösségig az internetes mém lehet valamilyen kép, videó, esetleg gondolati tartalom, de számos egyéb formátum is létezik. A digitális technika mindenesetre lényegi eleme a keletkezésének és terjedésének. A közgondolkodásban nem teljesen behatárolt a mém szó jelentése, használata még kissé bizonytalan. Azért is tartom fontosnak a mém fogalmának tisztázását, mert, ahogy az esettanulmányban is látni fogjuk, a memetizálódás folyamata fontos összetevője az előállított vizuális anyagok terjedési mechanikájának, ahogy maguk a képek is nevezhetők mémeknek.

⁹ Dawkins, Richard: *Az őnző gén*. Budapest: Kossuth Kiadó, 2005, 176-187.

¹⁰ Dawkins, Richard: *Az őnző gén*. Budapest: Kossuth Kiadó, 2005, 178-179.

A felhasználói tevékenységeire vonatkozó lehetőségek is nőttek, bár azért is írok erről utóbb, mert ezek a tevékenységek szoros összefüggésben állnak a felhasználói tartalommal. Ahogy Sas István fogalmaz¹¹: „A digitális forradalom, ezen belül a web2.0 technikai vívmányai lehetővé tették, hogy a befogadók ne csak eltűnjék (legfeljebb kikerüljék) a rájuk záporozó üzeneteket, hanem – ha akarnak – »visszabeszélhessenek«”¹² Tehát az internet lehetőséget nyújt a vélemények kifejtésére, arra, hogy a felhasználó „beleszóljon” dolgokba, esetleg befolyással is legyen bizonyos jelenségekre.

A személyközi interakciók kialakításának megnövekedett fajtái közül, különösen, amelyek esetünkben fontosak lehetnek, kiemelendő a kommentálási lehetőség bizonyos tartalmakkal kapcsolatban. Ennek speciális fajtája, amikor a tartalom megosztásakor közvetlenül láthatjuk el valamilyen megjegyzéssel az adott anyagot. Így a tartalom terjedését a közönség reakciói, véleményei kísérhetik nyomon. Illetve a terjedés alapfeltétele is az emberi tényező, aminek segítségével személytől személyhez vagy közösségtől közösséghez különféle weblapokon keresztül eljuthat a tartalom.

3. A humor és társadalmi aspektusai

3.1 A humor társadalomban betöltött szerepe és funkciója

Mivel az általam vizsgált vizuális anyagoknál központi szerepe van a humornak, elengedhetetlen valamilyen értelmező kontextusba helyezni. Bár jelentéktelennek tűnik, a humor nagyon fontos szereppel és funkcióval bír mind egyéni mind közösségi szinten. Azzal kapcsolatban, hogy mi a vicc, nagyon sok definíció született már, különböző aspektusait emelvén ki. Ezeket az elméleteket Freud *A vicc viszonya a tudattalanhoz*¹³ c. esszéjében sorra bemutatja, valamint átfogóan foglalja össze a vicc létezésének okát, funkcióit, valamint ad egyfajta vicctipológiát is.

Freud szerint egy kijelentés alapvetően akkor vicces, amikor kétlépcsős feldolgozási fázisában először egy olyan jelentést tulajdonítunk neki, ami tarthatatlan, majd második lépésként értelmet és igazságot vélünk felfedezni benne, amikor az nem is lehetne ott. Ez a két

¹¹ Sas István: *A „visszabeszélőgép”, avagy az üzenet Te vagy!.* Médiakutató, 2008. ősz. (http://www.mediakutato.hu/cikk/2008_03_osz/02_visszabeszelokep_uzenet/01.html?q=m%C3%A9m#m%C3%A9m) (utolsó letöltés ideje: 2012. december 21.)

¹² Sas István: *A „visszabeszélőgép”, avagy az üzenet Te vagy!.* Médiakutató, 2008. ősz. (http://www.mediakutato.hu/cikk/2008_03_osz/02_visszabeszelokep_uzenet/01.html?q=m%C3%A9m#m%C3%A9m) (utolsó letöltés ideje: 2012. december 21.)

¹³ Freud, Sigmund: *A vicc viszonya a tudattalanhoz.* In: *Uő: Esszék.* Budapest: Gondolat Kiadó, 1982, 23-253.

fázis a meghökkentés és megvilágosodás. A mechanizmus a legtöbb esetben, amikor az ember valamilyen vicces dologgal találkozik, érvényes. Esetünkben látni fogjuk, milyen fontos bizonyos előismeretek megléte, aminek felidézése a két lépés között helyezkedik el.

Freud megkülönböztet ártalmatlan és tendenciózus vicceket. Viccképzési technikájukat tekintve a kettő ugyanolyan, ám míg az ártalmatlan viccek mérsékeltek és a vicc tárgya visszautal önmagára, a tendenciózus viccek gyakran ellenséges vagy obszcén. Esetünkben ez utóbbi lesz a lényeges, ugyanis a jelen írásban vizsgált politikai tárgyú humor legtöbbször egy adott személy – maga a politikus – ellen irányul, tehát kifejezetten ellenséges.

Ám Freud nem csak definiálja a tendenciózus viccek jellegét, hanem magyarázatot is ad arra, hogy az emberek miért használják ezeket az ellenséges, támadó célzatú vicceket. Az ellenséges szándék ugyanis embertársaink ellen alapvetően tiltva van, nem bántalmazhatjuk őket. Azonban ha nevetségessé tesszük őket, szimbolikus győzelmet arathatunk. Valójában a bántalmazást, valamint a szitok elleni esztétikai kifogást helyettesítjük viccel. Valamint a vicc lehet egyben lázadás a hatalom ellen, az elnyomó tekintély lerázásának eszköze. Esetünkben, a politikai vicceknél ez a megállapítás különösen érvényes. A politikai személyek a hatalmi hierarchia szempontjából felettünk állnak, bántalmazásuk több szempontból kétséges vállalkozás lenne. Viszont ha nevetségessé tesszük őket, megszabadulhatunk a fennálló viszonyok okozta frusztrációtól, kifejezhetünk egyfajta lázadást, szembeszegülést a hatalommal.

Freud kitér a viccek aktualitásának problematikájára is, miszerint a vicc kialakulását elősegítő ügy elcsitulásával javarészt elvesztik örömszerző hatásukat. A nagyobb szabású médiaeseményekhez kapcsolódó viccek keletkezésének folyamatával és sajátosságaival Császi Lajos foglalkozott *A média rítusai*¹⁴ című könyvének utolsó fejezetében. Konkrétan a 2001. szeptember 11-ei World Trade Center katasztrófa kapcsán keletkezett viccek csoportját vizsgálta. Császi a társadalom szintjén megjelenő viccképződést az átmeneti rítusok csoportjába sorolja. A média rituális felfogása szerint ez a folyamat olyan cselekvések közé tartozik, amelyek segítenek feldolgozni a felborult szimbolikus rendet (a World Trade Center esetében maga a katasztrófa okozott káoszt), feldolgozni az eset által okozott frusztrációt.

Bár dolgozatomban nem kifejezetten a katasztrófaviccekkel szeretnék foglalkozni, úgy vélem, érdemes megemlíteni a Császi által bemutatott elméleti kereteket, amelyek magyarázatként szolgálnak a katasztrófaviccekre. Ezek a társadalomkritikai, a terápiás és a médiakritikai interpretációk.

¹⁴ Császi Lajos: *A média rítusai*. Budapest: Osiris Kiadó, 2002, 169-231.

„A társadalomkritikai magyarázat szerint a katasztrófa-viccek a társadalom értékrendjében, a terápiás szerint az emberek érzelmi állapotában, a médiakritikai magyarázat szerint pedig a kulturális normákban bekövetkezett határsértéseket tematizálják humorosan. Mindháromra jellemző, hogy a katasztrófák feldolgozásának a folyamatát átmeneti rítusokként képzelik el, amelyek a szerencsétlenség által okozott sokk, veszteség és gyász fázisain keresztül vezetnek át az embereket káosztól a rendig, a váratlantól a kiszámíthatóig, az ismeretlentől az ismerősig, a veszélytől a biztonságig, a kiszolgáltatottság érzésétől a kontroll érzéséig.”¹⁵

Úgy vélem, a felhozott példa alapján világosan látható, hogy a vicc fontos szerepet tölt be a társadalomban, és számos lélektani funkciója van, amik javarészt az irányításunkon kívül, a hatalmi hierarchia rendszerében felettünk álló dolgoktól előidéződött frusztráció oldásához kapcsolódnak. Típusát tekintve ezek a viccek tendenciózusnak nevezhetők, ugyanis vagy a tényleges ellenséget, vagy a bűnbaknak kinevezettet teszik a humor célpontjává, amelytől legtöbbször ellenséges szándékú megnyilatkozásokká válnak.

3.2 Humor, hatalom és karikatúra

Mint már az előző fejezetben taglaltam, Freud szerint mások komikussá tétele mögött valamilyen ellenséges, agresszív szándék húzódik meg. Ennek egyik megnyilatkozási módja, mondhatni műfaja a karikatúra, ami vagy kiemel valami komikust, vagy eltúloz valami nem komikust. A karikatúra segítségével a leleplezés módszerével hívhatjuk fel a figyelmet az általános emberi gyarlóságra, illetve hajthatunk végre hatalomfosztást. A karikatúra jellemzőit Szántó György foglalja össze röviden¹⁶:

„A karikatura az egyéniséget teszi nevetségessé, legyen az bármely értékmérővel mérve is a legnagyobb. [...] Miután a karikatura az egyéniség ellensége, ebből önként következik, hogy *kollektív, normalizáló szellemű*. És ezzel elérkeztünk forradalmiságának, tehát emberjavító tendenciájának lényegéhez is. A karikatura tehát *koncentrált támadás, agresszív kritika*. Forradalmisága nem egyszer a vádbeszéd erejéig fokozza.”¹⁷

Bár Szántó definíciója már majdnem egy évszázados, remekül összefoglalja a karikatúra intézményesült műfajának lényegét. Fontos, hogy a karikatúra megjelenhet az

¹⁵ Császi Lajos: *A média rítusai*. Budapest: Osiris Kiadó, 2002, 203.

¹⁶ Szántó György: *A karikatura*. Korunk, 1928. szeptember.

<http://www.korunk.org/?q=node/8&ev=1927&honap=9&cikk=4412> (utolsó letöltés ideje: 2012. december 21.)

¹⁷ Szántó György: *A karikatura*. Korunk, 1928. szeptember.

<http://www.korunk.org/?q=node/8&ev=1927&honap=9&cikk=4412> (utolsó letöltés ideje: 2012. december 21.)

irodalomban, képzőművészetben, vagy akár az előadó-művészetben is, de jelen esetben a vizuálisan megalkotott karikatúrákkal fogunk foglalkozni.

Ennél a pontnál azonban nem szabad figyelmen kívül hagyni az általam vizsgált képek sajátosságait. A karikatúra, mint alapvetően grafikus készségeket igénylő terület, az internet, valamint a számítógéphez kötődő technikák által már lényegében függetlenedhet ettől a fajta szaktudástól. Egy olyan egyszerű grafikai program is, ami szinte minden számítógépen alapvetően megtalálható, képes arra, hogy létrehozzuk a saját képünket egyszerű képaláírással, vagy különféle montázstechnikák alkalmazásával. Ezekhez az internet maga rengeteg alapanyagot szolgáltat, gondolok itt elsősorban a politikusokról megjelent fényképekre, vagy egyéb, a jelentésmódosításhoz felhasználható vizuális anyagra. Ez a sajátos véleményműfaj lényegében függetlenedik a szaktudást hordozó ember személyétől. Ráadásul ezek a nem professzionális közlők az internet segítségével publikálási felületet is kaphatnak.

Argejő Éva tanulmányában¹⁸ a rendszerváltás után született karikatúrákkal kapcsolatban állapította meg, hogy háromnegyed részük közvetlenül a politikai intézményrendszer működéséhez kapcsolódik, és az ezeken leggyakrabban felbukkanó szereplőtípus a „no name” politikus, tehát egy általánosított karakter. Az internetes karikatúrák esetében viszont ez az arány jellemzően megfordul, hiszen a digitálisan megalkotott képek nagyrészt konkrét személyeket ábrázoló fényképek alapján készülnek.

A digitális technika és az internet tehát alapjaiban változtatott meg egy olyan humoros műfajt, amelynek politikával való kapcsolata közel két évszázados múltra tekint vissza. Azonban kiemelném, hogy amint majd látni fogjuk, a vizsgált képek nem mind tartoznak a karikatúra műfajába, viszont beépülnek a politikai karikatúrák kialakított hagyományába. A következőkben szeretnék részletesen elemezni egy esetet, kiemelve a fentiekben elméletben bemutatott politikai kommunikáció, internetes kultúra és humor aspektusait. Azért is választottam a lentebb részletesebben is tárgyalt illetve elemzett eseményt, mert, mint látni fogjuk, viszonylag jól behatárolható mind időbeli mind tartalmi intervallumok tekintetében.

¹⁸ Argejő Éva: *A politikai karikatúrák a rendszerváltás után*. Médiakutató, 2003 tavasz. (http://www.mediakutato.hu/cikk/2003_01_tavasz/01_politikai_karikaturak) (utolsó letöltés ideje: 2012. december 21.)

4. Elemzés

4.1 Az esemény

Az alábbiakban egy olyan „mémeseést” szeretnék elemezni, amelynek központi alakja Varga István. Egy parlamenti ülésen elhangzott szavai nyomán bontakozott ki a folyamat. A fideszes képviselő nőkkel kapcsolatos kijelentése 2012. szeptember 10-én éjszaka hangzott el a Parlamentben. A kései ülés tárgya az volt, hogy a családon belüli erőszaknak legyen-e önálló büntetőjogi törvényi tényállása Magyarországon.

Az eseményről még aznap éjfél előtt nem sokkal megjelentek az online tudósítások, többek között a *HVG* című hetilap online felületén¹⁹. Az írásban három politikustól idéztek szó szerint és névvel ellátva, ezek egyike Varga István. Megemlíteném még, hogy tőle citáltak a leghosszabban. Kiemelt hozzászólása egészen pontosan így hangzott: „Azzal kellene foglalkozni, hogy ebben a társadalomban ne egy vagy két gyermek szülessen, hanem három, négy vagy öt gyermek. És akkor lenne értelme annak, hogy jobban megbecsülnénk egymást, és fel sem merülhetne a családon belüli erőszak”²⁰.

Az áttekinthetőség kedvéért megmaradva a *HVG* online felületénél, másnap délelőtt, kedden kilenc óra ötven perckor már a következő címmel jelent meg cikk: *Egy éjszaka alatt mém lett a fideszesből*²¹, magát a folyamatot pedig „mémgenerálásként” említik. Megint másnap, szerdán este kilenc óra körül pedig a témával kapcsolatos cikket már az interneten megjelent képekkel illusztrálták²², valamint maga a politikus is, bár közvetítve, de reflektál a történetekre: „direkt nem nézi, hogy a Facebookon mi megy róla, mert «nem akar szívrohamot kapni»”.

Természetesen nem csak a *HVG* foglalkozott az üggyel, több hírportálon (például a *Népszabadság Online-on*²³) valamint véleményblogon (például a *Képviselő Funky-n*²⁴) jelentek meg cikkek a témával kapcsolatban. A parlamenti ülést követő pár napban megjelent

¹⁹ http://hvg.hu/itthon/20120910_Csaladon_beluli_eroszak_nepi_kezdemenyeye (utolsó letöltés ideje: 2012. december 21.)

²⁰ http://hvg.hu/itthon/20120910_Csaladon_beluli_eroszak_nepi_kezdemenyeye (utolsó letöltés ideje: 2012. december 21.)

²¹ http://hvg.hu/itthon/20120911_Egy_ejszaka_alatt_mem lett_a_fideszesbol (utolsó letöltés ideje: 2012. december 21.)

²² http://hvg.hu/itthon/20120912_Varga_Istvan_nem_akarok_szivrohamot_kapni (utolsó letöltés ideje: 2012. december 21.)

²³ http://nol.hu/belfold/a_fidesz_szerint_a_gyerekszules_megoldja_a_csaladon_beluli_eroszakot (utolsó letöltés ideje: 2012. december 21.)

²⁴ http://kepviselofunky.blog.hu/2012/09/11/varga_istvant_utoverte_a_vegzet (utolsó letöltés ideje: 2012. december 21.)

cikkeket két kategóriába lehet sorolni. Az elsőbe azok az írások tartoznak, amelyek konkrétan a nyilatkozattal foglalkoznak, és annak politikai vonatkozásait vizsgálják. A második kategóriába azokat az írásokat sorolnám, amelyek a rendkívül gyors mémesedési folyamatra reflektálnak. Előfordul a kettő ötvözte is, ilyen például a *HVG* már említett szerdai cikke, amelyben az alapvetően a politikai fejleményekről beszámoló cikket mémekkel illusztrálják.

Látható tehát, hogy egy igen dinamikusan lezajló folyamatról van szó. A politikai kommunikáció kontextusa felől vizsgálva mindez azért is érdekes, mert mindhárom résztvevő (a politikai rendszer, a média rendszere és az állampolgár-választópolgár) részt vesz a diskurzusban, valamint mindhárman felveszik a közlő és a befogadó szerepét is. Ha csak a három nap eseményeit vesszük tekintetbe, akkor a következőképp modellezhető a kommunikációs folyamat: a parlamenti ülésen elhangzottakat a média közvetítette, kiemelve az egyik legradikálisabban megfogalmazott hozzászólást is. Az állampolgárok közössége reagálván Varga szavaira elkezdte a képeket gyártani, majd azokat az interneten megosztotta, így megindult egy terjedési folyamat, a mémképződés. Ez az információ eljutott a média rendszerébe, ahol szintén adtak róla közvetítést. Majd a médián keresztül válaszolt a jelenségre az érintett politikus is. Ha kibővítenénk az időintervallumot, láthatnánk, hogy maga a parlamenti ülés is népi kezdeményezés nyomán jött létre, így Mazzoleni álláspontjára, miszerint az állampolgárok/választópolgárok közösségének a szerepe a politikai kommunikációban kimerül az üzenetek befogadásban, már két ellenpéldát is tudnánk említeni. A folyamat maga már csak ebből a perspektívából is rendkívül érdekes, ám jelen írás keretei között maradván megmaradnék a parlamenti ülés és az azt követő „mémgenerálás” vizsgálatánál.

Mindezzel egyrészt azt szerettem volna bizonyítani, hogy a mémek, legalábbis jelen esetben nagyobb nyilvánosságot kaptak, mint az sejthető volt. Forrásukat rendkívül nehéz felkutatni, de egészen nagy közönséget megszólító, illetve komoly közéleti presztízzsel rendelkező online felületekre is el tudnak jutni. Másrészt jelen esetben felbukkanásuk még a politikai rendszer képviselőjéből is reflexiót váltott ki. Igaz, azt nyilatkozta, hogy nem szeretne szembesülni a vele kapcsolatban megjelent közösségi médiaszövegekkel, ugyanakkor ez a megnyilvánulás maga is egyfajta válasznak, interakciónak számít. Jelenlétük tehát semmiféleképp sem elhanyagolható.

4.2 A képek

A már említett cikkekben, ahol felbukkannak a képek illusztrációként, vagy egyáltalán nincs megjelölve forrás, vagy csak a Facebook közösségi oldal neve van feltüntetve. Ez olyan szempontból problémás, hogy szinte lehetetlen kinyomozni, egészen pontosan mikor és hol kezdődött a mémképződés, vagy melyik kép lehetett az első. A Facebook-nak ugyanis, bár tárolja a személyes adatokat és tevékenységeket, közel sem az adattárolás az elsődleges funkciója. Hasonló a helyzet a készítők személyével is.

Viszont a felhasználók nem csak a Facebook-ot használták, mint közösségi médiafelületet, a képek nyilvánossá tételére. Létrejött egy külön Tumblr oldal²⁵, ami kifejezetten a Varga Istvánnal kapcsolatos képeket tette közzé. A Tumblr „egy mikroblogok írására alkalmas felület, melyeken szövegeket, fényképeket, videókat, linkeket, idézeteket és hangfelvételeket lehet megosztani egy rövid blogon keresztül. A felhasználók követhetik egy másik felhasználó blogját, vagy akár sajátot is szerkeszthetnek.”²⁶ Egyaránt jelenhetnek meg tehát az oldal üzemeltetője által szerkesztett bejegyzések, valamint lehetőségük van megjeleníteni más Tumblr-felhasználó által közzé tett anyagokat is. Sajnos nem tudni, hogy a Tumblr oldal, vagy a Facebook volt-e az elsődleges forrás, honnan melyik irányba terjedtek az anyagok. A nyomozást nehezíti még a Tumblr hibája – hiba legalábbis jelen esetben a mi szempontunkból –, hogy nincs pontos időpont a képekhez társítva, csak annyi szerepel a bejegyzésekben, hogy hány héttel, vagy hónappal ezelőtt kerültek fel. Ez nagyjából megegyezik a hozzászólás nyilvánosságra kerülésével, valamint a már említett cikkek felhasznált anyagai is megtalálhatóak rajta. Így, bár nem állíthatom, hogy az egy éjszaka alatt lezajló mémesedési folyamatban a Tumblr volt az információt kibocsájtó csatorna, mivel a képek ezen a felületen visszakereshetőek, valamint átfogó mennyiségben szerepelnek, ezt fogom forrásként használni.

Az oldal neve *Éljen a családon belüli erőszak*, címében pedig megtalálható ennek mondhatni angolosított verziója, „fuckyeahasszonyveres”. Ezen a ponton szeretném felidézni újra Varga István szavait: „Azzal kellene foglalkozni, hogy ebben a társadalomban ne egy vagy két gyermek szülessen, hanem három, négy vagy öt gyermek. És akkor lenne értelme annak, hogy jobban megbecsülnénk egymást, és fel sem merülhetne a családon belüli erőszak”. Tehát már a blog címe is a parlamenti ülés központi kérdéséhez kapcsolódik,

²⁵ <http://fuckyeahasszonyveres.tumblr.com/> (utolsó letöltés ideje: 2012. december 21.)

²⁶ <http://hu.wikipedia.org/wiki/Tumblr> (utolsó letöltés ideje: 2012. december 21.)

jelezve, hogy ez külön ezzel az eseménnyel kapcsolatban jött létre, erősen ironizálva a problematikát.

Az első (a Tumblr felületén) megjelent kép (1. ábra) az egyik legegyszerűbb technikával nyerte el végleges, humorosnak szánt formáját, azaz képfeliratozással. Az eredeti kép a politikust ábrázolja, méghozzá az *m1* televíziós csatorna egyik műsorából „kimetszve”. Valószínű, hogy az eredeti képhez valamiféle internetes archívumon keresztül jutott hozzá a feliratozó, ugyanis szerepel a rajta az Eurovíziós Dalfesztivál logója, amely rendezvény májusban volt, illetve ebből következően a televíziós műsor is. A szöveg Varga megnyilatkozására reflektál. A politikus ugyanis úgy véli, a családon belüli erőszak problémájára megoldás, ha a családban több gyerek születik. Az alkotó a logikát megfordította: tehát, ha nem születik elég gyerek, az családon belüli erőszakot okoz. Mindezt a közlő személyéhez párosították, egyes szám első személyben megfogalmazva. Felidézve a Freud kapcsán leírtakat, ez mindenképpen tendenciózus viccnek számít. A célpont jelen esetben Varga István, a kép készítőjének ellenséges szándéka pedig oly módon mutatkozik meg, hogy a politikust tünteti fel az ellenség szerepében.

Ehhez a politikust ábrázoló képhez egyébként több felirat is kapcsolódik, ez a leggyakrabban felhasznált alap (a Tumblr oldalon szereplő negyvenkilenc képnek több mint felénél, huszonhét képnél használták fel). Mint vizuális elem tehát az eredeti fénykép mémnek számít, amely terjed, miközben kisebb-nagyobb mutációkon megy keresztül. A mutáció jelen esetben a feliratok állandó módosulása. Viszont mém maga Varga István is, hiszen az addig nem annyira ismert politikusról emberről emberre terjedt az információ, amire a vele kapcsolatban elhangzó humorosnak szánt megjegyzések mondhatni „rátapadtak”. Igaz, a jelenség maga ilyen értelemben diszkriminatív, hiszen mint láthatjuk, erőteljesen negatív kontextusba ágyazódva adódik át személyéről a képpel is társított tudás.

A második kép (2. ábra) mind technikailag, mind humor szempontjából eltér az előzőtől. Az első, mint láthattuk, a politikus képét használta fel, és képfeliratozással hozta létre a humoros szándékot. Ennél a képnél viszont, bár szintén használtak fel fényképet, az nem a politikust ábrázolja. A képen látható nő az ötvenes-hatvanas évek amerikai típusú középosztálybeli háziasszonyait idézi. A nosztalgikus hangulatot a fekete-fehér színvilág is erősíti. Ezekhez az asszonyokhoz nagyon erős sztereotípiák kötődnek, mint a gondtalan háztartásbeli, a tökéletes család ikonja, a kertvárosi álom megtestesítője. A szöveggel kiegészítve ez a kép rendkívül ironikussá válik. Az irónia olyan közlésmód, amelyben a kimondott jelentést felülírja a közlés módja, de eszköze lehet a szokásostól eltérő kontextus, vagy valamilyen más, nem verbális gesztus is. Ez alapján, ha megfigyeljük, a szöveg eredeti

jelentése szerint pozitívan ítéli meg Varga Istvánt. Ám a közlés módja, azaz a már említett nő, illetve annak boldog, ábrándosan félretekintő arckifejezése, valamint a vele kapcsolatos konnotációk mind olyan kontextust teremtenek, amelyek túlon túl megerősítik a szöveg jelentését, éppen ezzel írván felül azt. Nem hanyagolható el azonban a kép bal sarkában található logó sem. A politikus ugyanis a FIDESZ egyik képviselője, a logó megjelenítése által személyét az egész párt megtestesítőjeként tüntetik fel. Ezáltal a kép egy nagyobb értelmezői kontextusba helyezve kap némi kormányellenes színezetet is, bár jelentés szempontjából továbbra is a Varga szavaira való reflektálás hangsúlyos.

Az általam vizsgált harmadik képen (3. *ábra*) szintén a politikust láthatjuk, egy újabb fényképen. A kép minőségéből ítélve úgy tűnik, szintén valamilyen mozgóképes anyagból származhat, egy parlamenti ülés részlete lehet. Igaz, erre konkrétan nem utal semmilyen képi elem. Érdekessége, hogy míg az első fényképalapú mémnél a szöveg nem utalt vissza semmilyen vizuális elemre sem, ebben az esetben a szöveg kapcsolatot teremt a képpel, még hozzá a politikus ruházatával. A szöveg itt a gyerekszüléstől elvonatkoztatva fogalmazódott meg, ám az első képhez hasonlóan szintén a képen is látható személyhez párosítva, egyes szám első személyben megfogalmazva. Sőt, a feliratot képező mondat első tagmondata megegyezik a két kép esetében. Itt az erőszakot kiváltó ok a fehér zakó piros zoknival való összemosása, ami a képen is látható ruhanemű színére utalván degradálja azt. Az eredeti kijelentés gondolatmenetét figyelembe véve ez a szöveg gúnyossá válik. Az előző kép iróniájával összevetve itt a humor kevésbé kifinomult, és sokkal tendenciózusabb. A törekvés a célszemély nevetségessé tétele, még hozzá ruhájának kigúnyolásával, amit szintén a családon belüli erőszak vitatott problémájának kontextusába ágyaztak.

A negyedik kép (4. *ábra*) szintén egy televíziós műsorból származik, erre utal a bal felső sarokban az m2 csatorna logója, illetve az éppen felszólaló politikus nevének feliratozása. A műsor valószínűleg parlamenti közvetítés. Az bizonyos, hogy nem a családon belüli erőszak megvitatásának estéjén készült a felvétel, ugyanis a csatorna logója hónapokkal az eset előtt átalakult, már nem azonos azzal, ami a képen van. A bal felső sarokban egy jeltolmács nőt láthatunk, akit épp egy trágár kézmozdulat közben örökítettek meg. Mivel a jelnyelvben nem használnak olyan kézmozdulatot, amelynek közismerten trágár vagy sértő jelentése lenne, feltételezhető, hogy vagy a véletlen, vagy valamiféle grafikai- képmanipuláló program jóvoltából keletkezett a kép. Valamint jelen helyzetben nem elhanyagolható a jeltolmács neme sem. Ezen információk ismeretében valószínűsíthető, hogy a két kép eredetileg egymástól független, és a kép szerkesztője helyezte el azokat azt a hatást keltve, mintha a jeltolmács hölgy trágár kézmozdulattal közvetítette volna Varga István szavait,

amiket képfeliratként olvashatunk. A készítő idézőjellel hitelesítette a szöveget, valamint nyíllal hívja fel a figyelmet a kézmozdulatra. Látszólag helyzetkomikumról van szó, hiszen külső körülmények alakulása folytán teremődik meg a humoros szituáció. Varga István személye tehát csak közvetve célpont. Kijelentését viszont leplezetlenül kritizálják, a képpel a készítő egyértelműen véleményt nyilvánít.

A következő kép (5. ábra) első ránézésre montázsnek tűnik, ám jobban szemügyre véve láthatóvá válik, hogy valójában egy hatpanelos képregény. Balról jobbra haladva két sorban olvashatunk egy történetet. Az eddig vizsgált képek közül talán ez az egyik legösszetettebb. Valamint itt érhető leginkább tetten a digitális képátalakítás, hiszen már a képek egymás mellé szerkesztése is valamilyen programot igényel. A képregény a jellegzetesen amerikai szuperhősös képregény-kultúrát idézi. Erre utal többek között az is, hogy az első kockán egy angol nyelvű feliratot láthatunk, ami a képregény címe („The Adventures of a Wifebeater”, magyarul ’Egy feleségverő kalandjai’). A második képkockán Varga István, azaz a „Wifebeater” jelentést kap, miszerint egy nő „önmegvalósításba kezdett az első gyereke után” (ezt azért is emelném ki, mert a mellékelt képen sajnos elég rossz minőségben olvasható). A harmadik képen a politikus fejét az éppen repülő Superman testére szerkesztették. Superman alakja ikonikus, könnyen felismerhető. A negyedik képen egy nőt megütő öklöt láthatunk. Kontextusát valamint a képregény-szerkesztés mechanikáját figyelembe véve az a kép arra utal, hogy a képviselő hajtotta végre ezt az erőszakos cselekedetet. Az ötödik képen megerősíti különleges pozícióját, majd a záró kép a szintén angol nyelven írt ’folytatjuk’. Ez a rövid képregény látszólag a szuperhős-történetek illetve szuperhős-képregények paródiája, hiszen lényegében leválasztja a meghatározó stílusjegyeket, majd azok utánozza, megfordítván az eredeti intenciót. Ebben a hat panelben is rengeteg formai elemet láthatunk. Gondolok itt például a narratív szerkezetre: a hős jelentést kap arról, hogy a gonosz már megint tevékenykedik. A hős elindul, megküzd a gonosszal, helyreállítja a rendet, majd megerősíti különleges pozícióját, miszerint továbbra is megvéd a gonosztól. Tartalmilag szemlélve azonban a képsorok egészen más rétegeit tárhatjuk fel. Varga István alakja sérül – antihőssé válik. A szuperhősök ugyanis gyakran az igazságot, a kizárólagos jót képviselik. Varga értékrendje tehát pozitívumként jelenik meg, azonban a közlés módjától, a szuperhős-történetekkel való párhuzam által, ahogy a második kép esetében is láthattuk, mindez mégis ironikussá válik.

Az elemzett képek tehát, mint láthattuk, nagyon különbözőek mind technikai értelemben, mind a humor használatának szempontjából. Mint már említettem, összesen

negyvenkilenc kép szerepel csak a Tumblr oldalon. A dolgozatomban elemzett képeket igyekeztem úgy kiválasztani, hogy minél több típust felöleljenek. Találhatóak még az oldalon kevésbé árnyalt módon informáló képek is, valamint olyanok is, amelyeknél a szerkesztő valamivel távolabbról közelíti meg a problémát, esetleg egészen más ügghöz kapcsolja, nagyobb politikai kontextusba ágyazva azt. Ami mindegyikben közös, hogy különböző arányokban, de vagy Varga István politikus, vagy az általa mondottak ellen hangoltak. Érdekes jelenség még, ami a Tumblr oldalon megfigyelhető, hogy nem sokkal az utolsó kép előtt olvasható egy megjegyzés: „Az utolsó post, köszönjük a figyelmet, 1 hét eltelt, lassan nem vicces, köszi a sok követőnek ;)”²⁷ Mint fentebb már említettem, amikor egy bizonyos esemény kapcsán keletkeznek viccek, egy idő után elvesztik aktualitásukat, és később a háttér ismerete nélkül nehezzé is válik megérteni azokat. Ebben a megjegyzésben azonban nem csak az érdekes, hogy ez az idő rendkívül rövid, tehát mindössze egy hét, hanem az is, ahogy a mémek megalkotói tudatosan reflektálnak erre. Persze az, hogy vajon ez a mondat mennyire fékezte meg valójában a mémgenerálást, illetve a mémek fogyása mennyire természetes folyamat, nehezen eldönthető.

5. Konklúzió

Mint bevezetőmben említettem, igyekeztem minél több aspektusból bemutatni egy viszonylag új keletű jelenséget. Meghatároztam a politikai kommunikációban betöltött szerepét, társadalmi funkcióját, és bemutattam főbb vizuális sajátosságait. Ezek alapján elmondható, hogy a jelenség, amit a köznyelvben „mémesezésnek” vagy „mémgenerálásnak” neveznek, túlmutat bizonyos típusú képek internetre való felkerülésénél.

Elemzésem az esemény bemutatásával kezdtem, ami alapján elmondható, hogy a vizsgált jelenségnek van relevanciája. A képek a politikai kommunikációban a három résztvevő közül az állampolgár/választópolgár felől érkező reakció vizuális megtestesülései. Terjedési mechanizmusuk egy speciális szóval, mégpedig a mém fogalmával írható le – jelen esetben Varga István, illetve a megjelent képek által sajátosan reprezentált alakja vált memmé egyetlen éjszaka alatt. Esetünkben ez a folyamat nagyon rövid idő alatt és rendkívül gyorsan zajlott, valamint az állampolgárok közösségéből a média rendszerének nyilvánosságába is bekerült. Ezután a reakció kiváltója és tárgya, a politikai rendszer képviselője is reflektált a

²⁷ <http://fuckyeahasszonyveres.tumblr.com/post/31684587589/az-utolso-post-koszonjuk-a-figyelmet-1-het>
(utolsó letöltés ideje: 2012. december 21.)

jelenségre. Bár nem állíthatom, hogy ez a képlet minden politikai esemény kapcsán működik, a jelenség lehetséges komplexitását jól tükrözi ez a folyamat.

A képek forrása, valamint készítőik kiléte szinte kinyomozhatatlan, mindenesetre a közösségi médiának nagyon fontos szerepe van a megosztási, terjesztési folyamatokban. Mint láthattuk, külön mikroblog jött létre, csak azért, hogy a témába vágó anyagokat közzé tehessék. A legtöbb készítő alapvetően valamilyen fényképet használt fel, amihez internetes archívumokból jut hozzá, hogy kissé átszerkesztve azt a kívánt humoros hatást elérje. A humor műfajai változatosan megtalálhatóak, például iróniával, paródiával, helyzetkomikummal, illetve finomabb átmenetekkel és kevésbé kifinomult közlésekkel is egyaránt találkozhattunk. Mind tendenciózus viccek voltak ezek, amelyeknek célja valamiféle elutasító magatartás kifejezése. Ezáltal a képek beépülnek a karikatúra hagyományába, ahol a cél a hatalom képviselőjének szimbolikus lealacsonyítása, aki jelen esetben Varga István. A támadás tehát gyors volt és néhol kíméletlen.

A vizsgált képek társadalmi funkciója a hatalmi hierarchia rendszerében felettünk álló dolgoktól okozott frusztráció oldása. Ezen képek által kifejezhető egyfajta lázadás, ellenállás, ahogy esetünkben is megfigyelhető volt Varga István értékrendszerének elutasítása. A mém szó tehát többet takar, mint pusztán vicces képeket.

Felhasznált szakirodalom

Argejő Éva: *A politikai karikatúrák a rendszerváltás után*. Médiakutató, 2003. tavasz. (http://www.mediakutato.hu/cikk/2003_01_tavasz/01_politikai_karikaturak) (utolsó letöltés ideje: 2012. december 21.)

Balogh Csaba: *A politika közösségiweb-használata Magyarországon*. Médiakutató, 2011. nyár (http://www.mediakutato.hu/cikk/2011_02_nyar/03_politika_kozossegiweb/01.html?q=social+media#social+media) (utolsó letöltés ideje: 2012. december 21.)

Császi Lajos: *A média rítusai*. Budapest: Osiris Kiadó, 2002, 169-231.

Dawkins, Richard: *Az önző gén*. Budapest: Kossuth Kiadó, 2005, 176-187.

Freud, Sigmund: *A vicc viszonya a tudattalanhoz*. In: Uő: *Esszék*. Budapest: Gondolat Kiadó, 1982, 23-253.

Mazzoleni, Gianpietro: *Politikai kommunikáció*. Budapest: Osiris Kiadó, 2002.

Sas István: *A „visszabeszélőgép”, avagy az üzenet Te vagy!*. Médiakutató, 2008. ősz. (http://www.mediakutato.hu/cikk/2008_03_osz/02_visszabeszelogepezenet/01.html?q=m%C3%A9m#m%C3%A9m) (utolsó letöltés ideje: 2012. december 21.)

Szántó György: *A karikatura*. Korunk, 1928. szeptember. <http://www.korunk.org/?q=node/8&ev=1927&honap=9&cikk=4412> (utolsó letöltés ideje: 2012. december 21.)

Melléklet

1. ábra

2. ábra

3. ábra

4. ábra

5. ábra